

Joanna Cieślak-Kublik

Ośrodek Pomocy Społecznej w Zabrze
DOI 10.35464/1642-672X.PS.2025.4.09

Czas wolny młodzieży w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny

Leisure Time of Youth in Families Receiving Support from a Family Assistant

ABSTRACT: The article addresses the issue of leisure time among youth aged 13–18 growing up in families receiving support from a family assistant. Leisure time is presented as an important indicator of family functioning as well as a space for development, but also as a source of potential risks resulting, among others, from excessive media use and limited environmental resources. The empirical part presents the results of the author's own research conducted using a diagnostic survey method with an anonymous questionnaire administered to ten adolescents from the city of Gliwice. The analysis of the results makes it possible to describe the ways in which young people spend their leisure time and to identify the family, social, and organizational factors shaping these activities. The article emphasizes the role of the family assistant as a key element in supporting families in creating conditions conducive to the safe and development-oriented use of leisure time by young people.

KEYWORDS: leisure time, youth, family assistant, leisure activities, digital media, peer relationships, family bonds.

STRESZCZENIE: Artykuł podejmuje problematykę czasu wolnego młodzieży w wieku 13–18 lat wychowującej się w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny. Czas wolny został ukazany jako istotny wskaźnik funkcjonowania rodziny oraz przestrzeń rozwoju, ale także potencjalnych zagrożeń wynikających m.in. z nadmiernego korzystania z mediów i ograniczonych zasobów środowiskowych. W części empirycznej zaprezentowano wyniki badań własnych przeprowadzonych metodą sondażu diagnostycznego z wykorzystaniem ankiety anonimowej, skierowanej do dziesięciorga nastolatków z terenu miasta Gliwice. Analiza wyników pozwala opisać sposoby spędzania czasu wolnego przez młodzież oraz wskazać rodzinne,

społeczne i organizacyjne uwarunkowania tych aktywności. W artykule podkreślono rolę asystenta rodziny jako kluczowego ogniwa wspierającego rodzinę w tworzeniu warunków sprzyjających bezpiecznemu i rozwojowemu wykorzystaniu czasu wolnego przez młodych ludzi.

SŁOWA KLUCZOWE: czas wolny, młodzież, asystent rodziny, aktywności czasu wolnego, media cyfrowe, relacje rówieśnicze, więzi rodzinne.

Wprowadzenie

Współczesny człowiek żyje w świecie, w którym technika i planowanie wyznaczają rytm codzienności. Automatyzacja pracy oraz rozwój nauki i technologii sprawiły, że wykonanie wielu obowiązków stało się prostsze, a wolnego czasu – przynajmniej w teorii – jest więcej. To z kolei zmieniło sposób funkcjonowania ludzi, ich relacje społeczne i możliwości uczestnictwa w kulturze. Zastanawiające jest to, że mimo licznych udogodnień wielu z nas ma poczucie, że czasu wciąż brakuje – i chyba częściej niż kiedyś narzekamy na jego niedobór.

W przypadku dzieci i młodzieży problematyka czasu wolnego zyskuje dodatkowe znaczenie. Jest obszarem, który może rozwijać zainteresowania, kompetencje społeczne i poczucie sprawczości, ale może też stać się źródłem zagrożeń. Media – telewizja i Internet – pochłaniają znaczną część uwagi młodych ludzi, często wypierając inne formy aktywności. Dostęp do gier komputerowych czy treści przeznaczonych dla starszych odbiorców odciąga od nauki, obniża motywację i ogranicza rozwój zainteresowań.

Czas wolny młodzieży bywa bardziej złożony. Współcześnie na kształtowanie młodego człowieka wpływ mają nie tylko rodzina czy szkoła, ale w dużej mierze środowisko rówieśnicze i kontakty nawiązane w Internecie.

W rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny czas wolny młodzieży staje się wręcz cennym wskaźnikiem tego, jak funkcjonuje cały dom: pokazuje, co młodzi potrafią robić samodzielnie, czego im brakuje, z kim spędzają czas i jakie mają możliwości rozwoju. Badania przeprowadzone wśród tych rodzin ujawniają nie tylko preferencje nastolatków, lecz także realne bariery – finansowe, organizacyjne i emocjonalne, które kształtują codzienność młodych ludzi. Warto przyjrzeć się temu bliżej, bo sposób spędzania wolnego czasu przez młodzież przekłada się na ich poczucie sprawczości, relacje społeczne i gotowość do radzenia sobie w dorosłym życiu.

Problem czasu wolnego dzieci i młodzieży oraz sposobów jego wykorzystania należy do kluczowych zagadnień współczesności. Młody człowiek wciąż zdobywa doświadczenia i dojrzewa emocjonalnie, dlatego tak istotna jest mądra obecność dorosłych – rodziców, wychowawców, opiekunów,

a w niektórych rodzinach także asystenta rodziny. Właśnie z tej perspektywy sformułowałam cel swoich badań: zrozumienie i opisanie specyfiki spędzania czasu wolnego przez młodzież w wieku 13–18 lat w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny.

Problem badawczy, który uszczegóławia ten cel, ma formę pytania: Jak młodzież w wieku 13–18 lat w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny spędza czas wolny?

Tak postawione pytanie pozwala uchwycić zarówno codzienne praktyki młodych ludzi, jak i uwarunkowania rodzinne, które kształtują ich możliwości, wybory i potrzeby.

W swoich badaniach posłużyłam się metodą sondażu diagnostycznego, który jest sposobem gromadzenia wiedzy o atrybutach strukturalnych i funkcjonalnych oraz dynamice zjawisk społecznych, opiniach i poglądach wybranych zbiorowości, nasilaniu się i kierunkach rozwoju określonych zjawisk i wszelkich innych zjawiskach instytucjonalnie niezlokalizowanych – posiadających znaczenie wychowawcze, opartych na specjalnie dobranej grupie reprezentującej populację generalną, w której badane zjawisko występuje [Halicki, 1993, s. 498].

W ramach przyjętej metody posłużyłam się techniką ankiety, która jest techniką gromadzenia informacji, polega najczęściej na samodzielnym wypełnianiu przez badanych specjalnych kwestionariuszy, na ogół o wysokim stopniu standaryzacji, w obecności lub częściej bez obecności ankietera. Wypełnianie ankiety polega na podkreśleniu właściwej odpowiedzi lub stawianiu określonych znaków przy odpowiednich punktach. Pytania ankiety są zawsze konkretne, ściśle i jednoprotblemowe. Znane są również rodzaje pytań kwestionariuszowych, wśród nich ważne miejsce zajmują pytania otwarte, zamknięte i półotwarte. Często stosowanymi pytaniami kwestionariuszowym są pytania zamknięte, z ustalonymi z góry możliwymi odpowiedziami. Spośród nich respondent dokonuje własnego samodzielnego wyboru [Kruszewski, 2004, s. 417].

Ankieta miała charakter anonimowy i była kierowana do młodzieży w wieku 13–18 lat z rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny na terenie miasta Gliwice. Ankieta nie miała charakteru przymusowego, czyli udział w badaniu był dobrowolny.

W badaniu wzięło udział dziesięcioro nastolatków. Ankiety były przeprowadzone przez asystentów rodziny po uzyskaniu wcześniejszej zgody rodziców badanych dzieci i poinformowaniu o celowości jej przeprowadzenia. Badani w sposób swobodny i samodzielny mogli udzielić odpowiedzi zgodnych z ich przekonaniem, jednocześnie bez ograniczenia czasowego. Pytania zawarte w ankiecie były jedno- i wielokrotnego wyboru, ale były również pytania otwarte.

Czym jest czas wolny

Czas wolny: część ogólnego czasu jakim dysponuje człowiek w ramach swojego budżetu czasu, w którym może swobodnie realizować zajęcia wybrane według własnego uznania; może być wykorzystana m.in. na odpoczynek, rozrywkę, doskonalenie kwalifikacji zawodowych, działalność społeczną; [...]. Sposoby spędzania czasu wolnego zależą od wykształcenia, tradycji kulturowych środowiska, stanu cywilnego, wieku i płci¹.

Według Dyoniziaka, „czas wolny jest kategorią historyczną, co oznacza, że pojawia się w pewnym procesie rozwoju cywilizacyjnego jako przeciwstawienie czasu pracy” [Dyoniziak, 1997, s. 239].

Pojęcie czasu wolnego pojawiło się i rozpowszechniło z chwilą uznania go przez Międzynarodową Konferencję UNESCO w czerwcu 1957 roku. Zgodnie z definicją francuskiego socjologa Joffre’a Dumazediera czas wolny to wszelkie zajęcia, jakim może się oddawać jednostka z własnej ochoty i z różnych powodów: dla rozrywki, w celu zdobywania nowych wiadomości, dla bezinteresownego kształcenia się czy dobrowolnego udziału w życiu społecznym, poza obowiązkami zawodowymi, rodzinnymi i społecznymi [Gaworecki, 2007, s. 97]. Czas wolny uzyskiwany przez człowieka dzięki przemianom naukowo-technicznym powinien być wypełniony troską o jego duchowy i moralny rozwój.

Sposób spędzania czasu wolnego nieustannie się zmieniał i był uzależniony od bardzo wielu czynników, takich jak tradycja, kultura, role społeczne a także poglądy filozoficzne i religijne. Czynniki te nieustannie wpływały na rozwój kultury czasu wolnego [Wnuk-Lipiński, 1972, s. 10–11].

Czas wolny można rozpatrywać w kilku kategoriach, jako:

- czas przeznaczony na wypoczynek w przerwach w pracy lub nauce,
- czas w końcu tygodnia (sobota, niedziela) lub inne dni wolne od pracy,
- czas po codziennej pracy zawodowej lub nauce,
- czas dorocznego urlopu lub wakacji szkolnych [Dowgird i in., 1978, s. 3].

S. Czajka do czynników kształtujących pojęcie czasu wolnego zalicza przede wszystkim:

- warunki społeczno-ekonomiczne,
- warunki środowiskowe, pod pojęciem których należy rozumieć rozróżnianie warunków miejskich i wiejskich, rozróżnianie zawodowe, poziom materialny życia itp.,

¹ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/czas-wolny;3889293.html>.

- tradycje kulturowe, poziom intelektualny i kulturalny społeczeństwa i jednostek wraz ze wszystkimi ich konsekwencjami [Czajka, 1979, s. 15].

Czas wolny dla R. Wroczyńskiego, to „czas pozostały po wykonaniu obowiązków rodzinnych, zawodowych, społecznych i przeznaczony na odpoczynek, rozrywkę oraz rozwój własnych zainteresowań zgodnie z zamiłowaniem i upodobaniami” [Wroczyński, 1974, s. 213].

Czas wolny może być różnie definiowany. Sprawdziłam również definicję czasu wolnego w ChatGPT, który wskazuje, że czas wolny to ten fragment doby, w którym nie musisz spełniać żadnych obowiązków – ani zawodowych, ani domowych, ani tych narzuconych przez innych ludzi czy instytucje. To przestrzeń, w której twoja uwaga i decyzje należą wyłącznie do ciebie. Najprościej: to czas, który możesz zagospodarować według własnej woli, bez konieczności realizowania zadań wynikających z roli społecznej, pracy, opieki czy przymusu. W praktyce różni się od „nicnierobienia”. Możesz go spędzić aktywnie, twórczo, leniwie, społecznie albo samotnie. Kluczowy jest brak przymusu – to ty wybierasz sens i tempo. W szerszym ujęciu kulturowym czas wolny to bufor regeneracyjny, w którym mózg otrzymuje sygnał: „teraz mogę działać po swojemu”. To właśnie w tej przestrzeni najczęściej rodzą się pomysły, poczucie sprawczości i zwykła ludzka ulga, że świat nie ciągnie za rękaw².

Kim jest asystent rodziny i jaką może pełnić funkcję w kontekście czasu wolnego młodzieży

Asystenci rodziny, co podkreśla Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, są od 2012 roku jednym z najważniejszych zawodów pomocowych realizujących politykę rodzinną w Polsce. Od ich pracy zależy realizacja wspierania rodzin biologicznych wychowujących dzieci, reintegracja rodziny, gdy dziecko przebywa w pieczy zastępczej oraz powodzenie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej poprzez rozwój usług społecznych w środowisku. Asystentura rodziny jest jedną z usług prowadzonych nie tylko przez ośrodki pomocy społecznej, ale również przez nowo powstałe centra usług społecznych i organizacje pozarządowe. Asystenci rodziny prowadzą również koordynację poradnictwa według zapisów ustawy o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”. Od 22 czerwca 2023 r. wraz z nowelizacją ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie uzyskali także nowe uprawnienia. Mogą zakładać

² <https://chatgpt.com/c/69356a80-4c24-832f-ad9a-af4f4a3c6bd3>.

procedurę Niebieskiej Karty oraz być członkami grupy diagnostyczno-pomocowej [Krasiejko, Ciczowska-Giedziom, 2024, s. 7].

System wspierania i pomocy rodzinie przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji rodzicielskich opisany w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (dalej: u.w.r.) opiera się na: zasadzie pomocniczości w relacji obywatel–państwo i państwo–administracja publiczna, ochronie praw dziecka określonych w Konstytucji RP i w Konwencji o prawach dziecka oraz ochronie praw rodziny wyrażonej w Konstytucji. Ustawodawca w preambule ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej zobowiązuje wszystkie instytucje, organizacje i osoby pracujące z dziećmi i rodzicami do współpracy w realizacji zadań określonych w ustawie. Jak wynika z założeń o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nad dzieckiem, „podstawowym narzędziem działania na rzecz dziecka jest praca z rodziną. Jest ona ważna w momencie przeżywania przez rodzinę pierwszych trudności, jest niezbędna wówczas, gdy w rodzinie ma miejsce poważny kryzys, zagrażający dobru dziecka. W wyniku pracy z rodziną powinna ona osiągnąć zdolność prawidłowego funkcjonowania na tyle, aby bezpieczeństwo dzieci nie było zagrożone”. „Praca z rodziną może być prowadzona w formie poradnictwa, terapii systemowej rodzin, treningu umiejętności wychowawczych [...], psychoedukacji, mediacji i konsultacji. Narzędziem wzmocnienia rodziny powinna być współpraca pomiędzy rodzinami, wymiana doświadczeń, tworzenie grup wsparcia, doradztwo w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego dla rodziców”. Kluczowe znaczenie w zakresie pracy z rodziną zgodnie z założeniami ustawy ma odgrywać asystent rodziny, którego rolę „nie będzie dublowanie pracy pracownika socjalnego”, lecz „aktywne wspieranie rodziny wychowującej dzieci, w której mają miejsce problemy trudne do pokonania samodzielnie przez tę rodzinę”. Asystent, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, wykonuje swoje obowiązki w zadaniowym czasie pracy. „Efektem prawidłowo prowadzonej pracy z rodziną powinno być pozostanie dziecka w rodzinie lub jego powrót do rodziców, jeżeli już zostało umieszczone poza rodziną”. Ustawodawca określa mianem wspierania rodziny działania gminy mające na celu przywrócenie rodzinie zdolności do wypełniania funkcji opiekuńczo-wychowawczych wobec małoletniego dziecka. Wspieranie rodziny prowadzone jest za zgodą rodziny i z jej aktywnym udziałem, z uwzględnieniem zasobów własnych oraz źródeł wsparcia zewnętrznego. Pracę z rodziną organizuje gmina lub podmiot, któremu gmina zleciła realizację tego zadania. Praca z rodziną jest prowadzona w szczególności w formie:

- konsultacji i poradnictwa specjalistycznego,
- terapii i mediacji,

- usług dla rodzin z dziećmi, w tym usług opiekuńczych i specjalistycznych,
- pomocy prawnej, szczególnie w zakresie prawa rodzinnego,
- organizowania dla rodzin spotkań, mających na celu wymianę ich doświadczeń oraz zapobieganie izolacji w formie grup wsparcia lub grup samopomocowych.

Praca z rodziną jest realizowana w szczególności przez asystenta rodziny. Asystent rodziny jest przydzielany rodzinie decyzją kierownika ośrodka pomocy społecznej na wniosek pracownika socjalnego, który, w związku z informacją uzyskaną przez ośrodek (np. od sądu opiekuńczego), przeprowadził wywiad środowiskowy i na podstawie analizy sytuacji danej rodziny uznał, że zachodzi konieczność przydzielenia rodzinie asystenta.

Obecnie również sąd na podstawie art. 109 § 2 pkt 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wydając zarządzenie, może zobowiązać rodziców do współpracy z asystentem rodziny oraz nałożyć na asystenta obowiązek do składania sprawozdań częściej niż co sześć miesięcy.

Zadania asystenta rodziny określa art. 15 ust. 1 u.w.r. Asystent odpowiada przede wszystkim za opracowanie i realizację wraz z rodziną i pracownikiem socjalnym planu pracy z rodziną (w tym planu pracy spójnego z planem pomocy dziecku umieszczonego w pieczy zastępczej), udzielanie pomocy rodzinom w rozwiązywaniu problemów socjalnych/psychologicznych/wychowawczych z dziećmi, wspieranie aktywności społecznej rodzin, motywowanie członków rodziny do podnoszenia ich kwalifikacji zawodowych, udzielanie pomocy w poszukiwaniu/podejmowaniu/utrzymywaniu pracy zarobkowej, motywowanie rodziców do udziału w zajęciach grupowych mających na celu kształtowanie właściwych postaw rodzicielskich i umiejętności psychospołecznych, udzielanie wsparcia dzieciom, np. przez udział w zajęciach psychoedukacyjnych, podejmowanie działań interwencyjnych i zaradczych w sytuacji zagrożenia bezpieczeństwa dzieci i rodzin, prowadzenie indywidualnych konsultacji wychowawczych dla dzieci i rodziców, dokonywanie okresowej oceny sytuacji rodziny, sporządzanie na wniosek sądu opinii o rodzinie i jej członkach, współpracę z zespołem interdyscyplinarnym lub grupą roboczą ds. przeciwdziałania przemocy oraz z jednostkami administracji rządowej i samorządowej, właściwymi organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami, i osobami specjalizującymi się w działaniach na rzecz dziecka i rodziny [Prusinowska-Marek, 2018 s. 197–199].

Reasumując, asystent rodziny pełni funkcję cichego architekta codzienności rodziny. W jego kompetencjach jest nie tylko „naprawa trudności”, ale przede wszystkim odbudowa środowiska rodzinnego, w którym młody człowiek może funkcjonować bezpiecznie, przewidywalnie i sensownie. A czas

wolny to właśnie ten obszar, w którym najlepiej widać, czy rodzina działa sprawnie, czy żyje jedynie z dnia na dzień. W praktyce asystent robi to poprzez pracę z rodzicami: uczy organizacji życia domowego, planowania dnia, komunikacji i utrzymywania zasad, które pozwalają dziecku bezpiecznie korzystać z wolnego czasu.

Kiedy rodzina wychodzi z kryzysu, pojawia się miejsce na rzeczy zwyyczajne – sport, spotkania z rówieśnikami, aktywności społeczne, hobby, odpoczynek. To właśnie efekt pracy asystenta: uporządkowanie bałaganu, w którym czas wolny nie jest ucieczką, lecz świadomą przestrzenią rozwoju.

Młodzież buduje swoją tożsamość głównie poza szkołą – w grupach rówieśniczych, Internecie, działaniach dodatkowych, eksperymentowaniu z zainteresowaniami. Jeżeli rodzina funkcjonuje sprawnie, młody człowiek ma dostęp do bezpiecznych wyborów. Jeżeli funkcjonuje źle, czas wolny potrafi zamienić się w pole ryzyka. Asystent rodziny wpływa na to, jak młodzież spędza czas wolny, nie poprzez jego organizowanie, lecz dzięki wzmocnieniu rodzinnych więzi i przywracaniu prawidłowego funkcjonowania rodziny – czyli fundamentów, bez których bezpieczne korzystanie z czasu wolnego nie jest możliwe.

Wyniki badań własnych

Przeprowadzone badania miały określić sposób spędzania czasu wolnego przez dzieci w wieku 13–18 lat w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny.

Ankieta została podzielona na cztery części:

I – metryczka

II – ilość czasu wolnego

III – sposoby spędzania czasu wolnego

IV – spędzanie czasu wolnego z rodziną

I – metryczka

W badaniach wzięło udział dziesięcioro nastolatków (7 dziewcząt i 3 chłopców). Sześcioro badanych wychowuje się w rodzinie niepełnej – tylko z jednym rodzicem. Natomiast pozostałe cztery osoby mają rodzinę pełną. Sześcioro badanych posiada jedno rodzeństwo, jedna osoba – dwoje, troje badanych – czworo.

II – ilość czasu wolnego

Druga część ankiety miała na celu poznanie liczby godzin czasu wolnego oraz uzyskanie odpowiedzi, czy wg badanych mają oni wystarczającą ilość czasu wolnego. Odpowiedzi prezentuje poniższa tabela.

Płeć	Ilość godzin czasu wolnego w dni powszednie (codziennie)	Ilość godzin wolnych w weekendy
Chłopiec	4	4
Chłopiec	4	9
Chłopiec	4	8
Dziewczynka	5	10
Dziewczynka	6	20
Dziewczynka	8	15
Dziewczynka	5	6
Dziewczynka	7	15
Dziewczynka	5	10
Dziewczynka	4	7

Zestawienie deklarowanej liczby godzin czasu wolnego pokazuje wyraźne różnice między płciami.

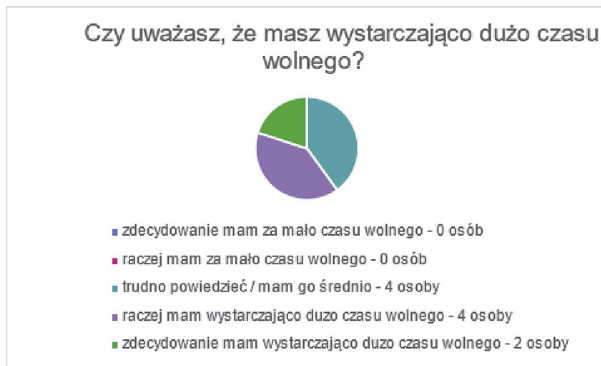
W dni powszednie chłopcy deklarują jednolity poziom czasu wolnego – każdy z nich wskazał 4 godziny dziennie. Wśród dziewcząt wartości były bardziej zróżnicowane: od 4 do 8 godzin, co dało średnią około 5,7 godziny dziennie. Oznacza to, że dziewczęta mają przeciętnie więcej czasu wolnego w tygodniu niż chłopcy.

Jeszcze bardziej różnice uwidaczniają się w weekendy. Chłopcy deklarowali od 4 do 9 godzin czasu wolnego, co daje średnią około 7 godzin. Tymczasem dziewczęta podawały wartości od 6 do 20 godzin, a średnia wyniosła prawie 12 godzin. W tej grupie znalazła się jedna odpowiedź zdecydowanie odbiegająca od reszty (20 godzin), która zwiększa ogólną średnią, ale nawet, gdy uwzględnimy tę odpowiedź, okazuje się, że dziewczęta mają w weekendy dużo więcej wolnego czasu.

Podsumowując, w tej próbie dziewczęta deklarują więcej czasu wolnego zarówno w dni powszednie, jak i w weekendy. Różnice są wyraźne, choć wśród dziewcząt występuje większe zróżnicowanie indywidualnych odpowiedzi. Można podejrzewać, że badane, które wskazały bardzo wysoką liczbę godzin wolnych w weekend, mogły zrozumieć, że pytanie dotyczy sumy godzin w soboty i niedziele.

Odpowiedź na drugie pytanie tej części ankiety miała dostarczyć informacji, czy badani mają wystarczającą ilość czasu wolnego.

Rozkład odpowiedzi układa się zaskakująco harmonijnie: bo nikt nie wskazał, że ma „zdecydowanie za mało” ani „raczej za mało” czasu wolnego. Oznacza to, że w tej grupie nie ma osób, które czułyby się przeciążone obowiązkami.

Najliczniej wskazano odpowiedzi „trudno powiedzieć/mam go średnio” oraz „raczej mam wystarczająco dużo czasu wolnego” – w każdym przypadku tę odpowiedź wybrały cztery osoby. To sygnał, że część badanych balansuje na granicy komfortu: raz mają czas, raz go brakuje, a ich poczucie swobody nie jest stabilne. Kolejne osoby uznały, że raczej mają wystarczająco dużo czasu wolnego, a więc są blisko pełnej satysfakcji, choć pewnie zdarzają się okresy większego obciążenia. Tylko dwie osoby wskazały, że zdecydowanie mają wystarczająco dużo czasu wolnego.

Taka struktura odpowiedzi dobrze oddaje realny obraz młodych ludzi, którzy mają czas, ale nie zawsze czują, że w pełni nad nim panują.

III – sposoby spędzania czasu wolnego

W tym pytaniu badani mieli możliwość wyboru kilku odpowiedzi.

Spotkania ze znajomymi wybrało osiem osób, co czyni tę aktywność zdecydowanie najważniejszą. To sugeruje, że relacje społeczne są dla badanych nastolatków kluczowe, a czas wolny jest często okazją do bycia z rówieśnikami.

Kolejno wybrano dwie formy spędzania czasu typowe dla współczesnych nastolatków: media społecznościowe (7 osób) oraz oglądanie filmów/seriali (6 osób). Te odpowiedzi pokazują, że duża część aktywności odbywa się w przestrzeni cyfrowej.

Kolejno wybrano: gry komputerowe (5 osób) oraz rozwijanie hobby (również 5 osób). To ciekawe połączenie: jedna aktywność kojarzy się z rozrywką, druga z rozwojem. W tej grupie obie są równie popularne, co świadczy o pewnej równowadze między relaksem a działaniami bardziej twórczymi.

Aktywność fizyczna wypada słabiej – sport/rekreację wskazały tylko trzy osoby. Nie jest to dramatycznie niski wynik, ale w porównaniu z czasem ekranowym może budzić niepokój.

Tradycyjne formy kultury: kino, muzeum i teatr/opera nie zostały wskazane.

Podsumowując, czas wolny badanych nastolatków jest wyraźnie społeczny i cyfrowy. Najczęściej spędzają go z innymi ludźmi – w realu lub online – a aktywności wymagające wyjścia do instytucji kultury czy większego skupienia są znikome.

Kolejne pytanie z tej części ankiety miało na celu uzyskanie informacji do czego młodzież używa telefonu/komputera. Badani mieli możliwość wielokrotnego wyboru.

Wyniki bardzo wyraźnie pokazują cyfrową hierarchię potrzeb – od czyściej przyjemności po działania bardziej twórcze czy edukacyjne.

Dominuje rozrywka (9 osób). Gry, muzyka i inne formy cyfrowej zabawy są dla większości podstawową funkcją urządzeń. Dla nastolatków telefon i komputer to przenośne centrum relaksu.

Kolejno plasują się kontakty ze znajomymi (8 osób). Komunikacja przeniosła się niemal w całości do aplikacji. Messenger, WhatsApp i podobne narzędzia pełnią dziś rolę elektronicznego podwórka, gdzie toczy się codzienne życie społeczne.

Media społecznościowe (6 osób) stanowią trzecią mocną kategorię. To już nie tylko rozrywka, lecz także sposób obserwowania świata, kontroli tego, co robią znajomi i kreowania własnej obecności, niejednokrotnie dążenie do „kultu idealnego życia”. W połączeniu z wynikiem dotyczącym kontaktów widać, jak bardzo cyfrowa jest współczesna tożsamość młodych.

Bardziej użyteczne wykorzystywanie telefonu/komputera wskazało siedem osób: nauka (4 osoby) oraz tworzenie treści (3 osoby). To ciekawe, bo pokazuje, że część nastolatków wykorzystuje je twórczo – nagrywa, pisze lub edytuje materiały. To niewielka, ale ważna grupa bardziej kreatywnych użytkowników.

Na końcu znalazła się kategoria „inne” – jedna osoba wskazała malowanie. To drobny, ale uroczy sygnał, że telefon czy komputer bywa nie tylko ekranem do oglądania, lecz także płótnem do wyrażania siebie.

Reasumując, technologie są przede wszystkim przestrzenią rozrywki i kontaktów społecznych. Edukacyjne i twórcze wykorzystanie urządzeń, choć widoczne, nie dominuje. Młodzi ludzie traktują telefon i komputer jako swoje naturalne środowisko, które służy zarówno zabawie, jak i podtrzymywaniu relacji. Warto zauważyć, że w tle tych wyborów stoi potrzeba bycia w ciągłym kontakcie, a także szybki dostęp do wrażeń i bodźców, które świat cyfrowy dostarcza wyjątkowo łatwo.

IV – spędzanie czasu wolnego z rodziną

Ostatnia część ankiety, która jest dla mnie szczególnie ważna, dotyczy spędzania czasu wolnego z rodziną. To najbardziej rozbudowany fragment, który zawiera aż siedem pytań, ale właśnie dzięki temu dostarcza informacji, które są wyjątkowo cenne w pracy asystenta rodziny.

Wyniki pozwalają zobaczyć, jak wygląda codzienny kontakt badanych nastolatków z bliskimi i jak zmienia się on w zależności od dnia tygodnia.

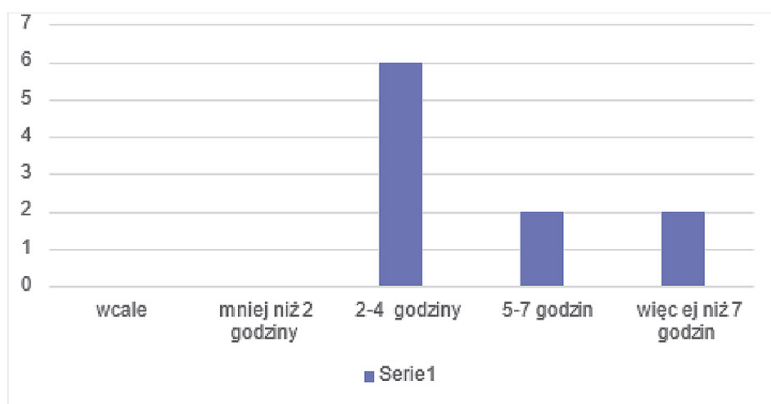
W dni powszednie sytuacja jest dość zrównoważona. Nikt nie odpowiedział, że nie spędza z rodziną czasu w ogóle. Jedna osoba deklaruje mniej niż godzinę dziennie – można to uznać za minimalny kontakt i daje sygnał do niepokoju. Większość mieści się w przedziale od jednej do powyżej czterech godzin, co w realiach dnia szkolnego młodzieży i dnia pracy rodziców jest wynikiem wysokim. Całość wskazuje, że przeciętny nastolatek w tygodniu znajduje na kontakty z rodziną realną przestrzeń.

W weekendy wyniki przesuwają się wyraźnie w stronę większej ilości wspólnego czasu. Nikt nie deklaruje braku kontaktu ani minimalnych wartości. Najwięcej osób spędza z rodziną od dwóch do czterech godzin. W przypadku czterech osób, które wskazały wartość powyżej pięciu godzin dziennie, można stwierdzić, że ich weekend ma wyraźnie rodzinny charakter.

Ile średnio czasu wolnego spędzasz z rodziną w dni powszednie?

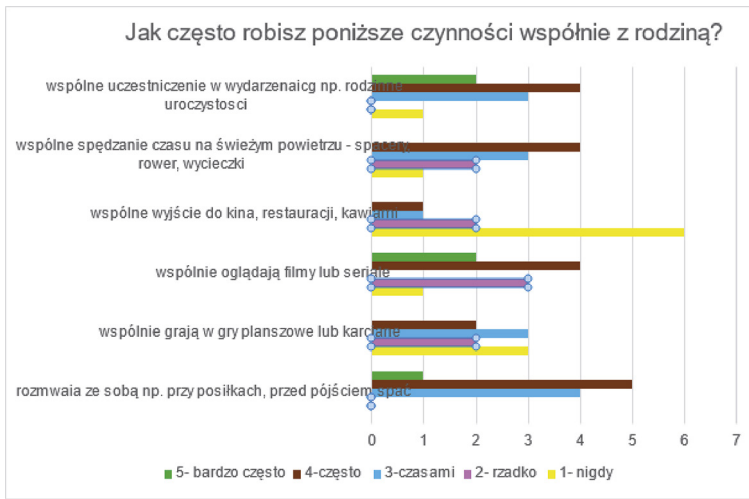

Ile średnio czasu wolnego spędzasz z rodziną w weekendy?

Uzyskany obraz jest dość pozytywny – badani nie są odcięci od rodziny – w tygodniu większość spędza z bliskimi do czterech godzin, a w weekendy ilość tego czasu rośnie. Taka struktura dobrze wpisuje się w realne funkcjonowanie współczesnych uczniów i ich rodzin, a z punktu widzenia asystenta rodziny świadczy o utrzymywaniu codziennej więzi, która w większości przypadków ma stabilne podstawy.

Kolejne pytanie dotyczyło częstotliwości wspólnego spędzania czasu z rodziną na różnych aktywnościach. Chodziło o to, aby zobaczyć, jak często badani angażują się w konkretne formy rodzinnych zajęć i które z nich są elementem codziennego życia, a które pojawiają się rzadziej.

Badani oceniali czynności w pięciostopniowej skali – od „nigdy” do „bardzo często”. Otrzymane wyniki pokazują, które formy kontaktu rodzinnego są stałym elementem ich codzienności, a które pojawiają się sporadycznie.

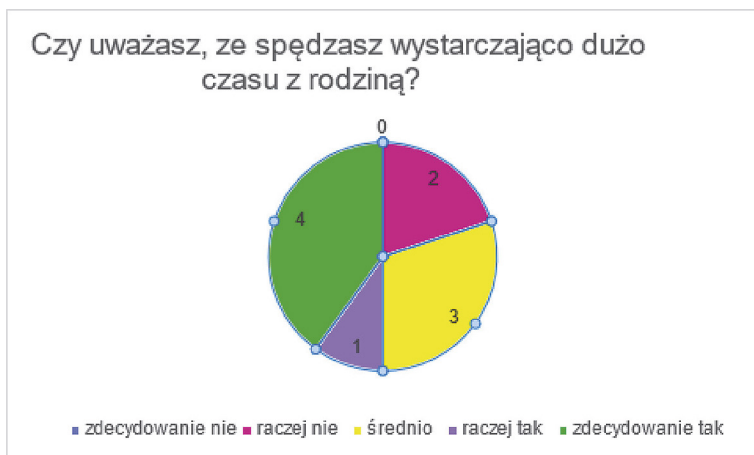
Najwyraźniej dominuje rozmowa. Nikt nie zaznaczył odpowiedzi z dolnych kategorii. To buduje obraz rodzin, w których kontakt słowny jest żywy i regularny, a rozmowy to podstawowy, codzienny rytuał.

Kolejną silną grupę aktywności stanowi wspólne oglądanie filmów i seriali oraz spędzanie czasu na świeżym powietrzu.

Wspólne gry planszowe lub karciane – dwie osoby grają z rodziną często, trzy czasami, dwie rzadko, trzy nigdy. To pokazuje, że w wielu domach jest to raczej okazjonalna rozrywka niż stały element tygodnia. Właśnie takie nawyki asystenci rodziny starają się wzmacniać i modelować, bo proste, wspólne aktywności, jak gry planszowe, mają ogromny potencjał w budowaniu i utrwalaniu więzi rodzinnych.

Najrzadziej pojawiają się wyjścia do kina, restauracji czy kawiarni. Aż sześć osób wskazało „nigdy”. To pokazuje, że udział w takich wyjściach może zależeć od okazji, możliwości finansowych lub przyzwyczajeń danej rodziny.

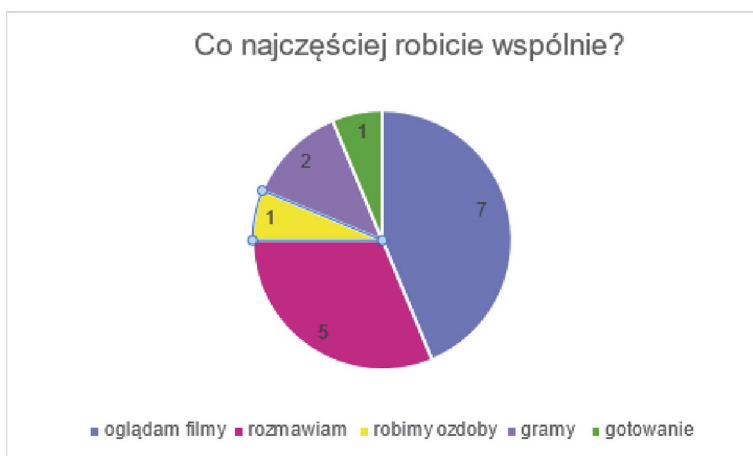
W przypadku wydarzeń rodzinnych (uroczystości, spotkania okolicznościowe) odpowiedzi są rozłożone. To sugeruje, że te aktywności pojawiają się głównie wtedy, kiedy nadarzy się okazja.

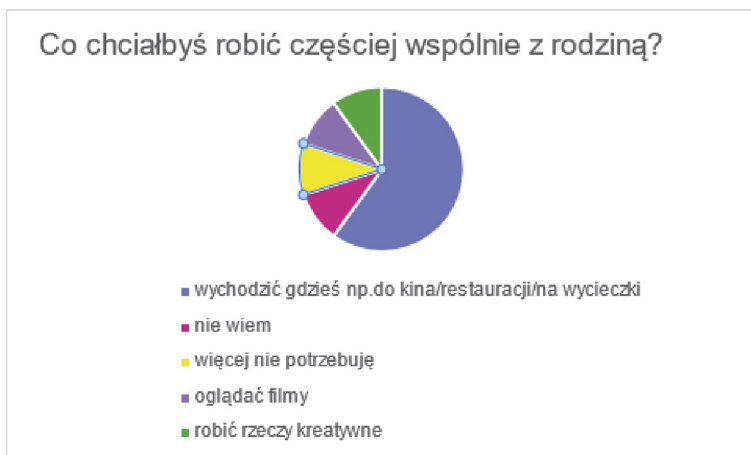

W pytaniu o to, czy badani uważają, że spędzają wystarczająco dużo czasu z rodziną, odpowiedzi układają się w optymistyczny obraz.

Nikt nie zaznaczył opcji „zdecydowanie nie”, co sugeruje, że w tej grupie nie ma osób, które czują się całkowicie odcięte od życia rodzinnego. Pozytywną częścią są odpowiedzi „raczej tak” i „zdecydowanie tak”. To oznacza, że połowa badanych ma poczucie, że ich kontakt z rodziną jest satysfakcjonujący i wystarczająco częsty. Jednocześnie obecność odpowiedzi „raczej nie” i „średnio” przypomina, że praktyka codziennych relacji rodzinnych ciągle wymaga uwagi i właśnie tu asystent rodziny ma realne pole do działania – wspierania budowania stałych, powtarzalnych rytuałów bliskości.

W kolejnej części zadałam pytania otwarte – Co najczęściej robicie wspólnie? i – Co chciałbyś robić częściej wspólnie z rodziną?

Uczestnicy ankiety opisali co najczęściej robią z rodziną teraz i czego brakuje im najbardziej we wspólnym spędzaniu czasu. Odpowiedzi pozwalają zobaczyć różnicę między aktualnymi nawykami a potrzebami.

Najczęściej wybieraną aktywnością jest wspólne oglądanie filmów. To wyraźnie dominujący sposób spędzania czasu i jednocześnie najprostsza, najmniej wymagająca forma bycia razem. Pięć osób zaznaczyło rozmowy, co potwierdza wcześniejsze wyniki. Pozostałe aktywności pojawiają się sporadycznie: ozdoby, gotowanie czy gry, co może świadczyć o tym, że to raczej okazjonalne wątki, a nie regularny rytuał.

Na pytanie o to, co badani chcieliby robić częściej, najwięcej osób wskazało wspólne wyjścia do kina, restauracji czy wycieczki. To pokazuje bardzo wyraźną potrzebę zmiany otoczenia i spędzania czasu w sposób bardziej aktywny, różnorodny i poza domem. Tylko jedna osoba chciałaby częściej oglądać filmy. Jedna osoba wskazała chęć wykonywania rzeczy kreatywnych, co z kolei wskazuje na potrzebę twórczej współpracy rodzinnej. Pozostałe dwie odpowiedzi: „nie wiem” i „więcej nie potrzebuję”, mogą świadczyć o zadowoleniu z obecnego stanu lub o niezdecydowaniu.

Podsumowując, większość rodzin spędza czas głównie w domu, przede wszystkim przed ekranem lub na rozmowach. Jednocześnie silnie wybrzmiewa potrzeba bardziej aktywnych, atrakcyjnych i różnorodnych form wspólnych działań, zwłaszcza takich, które wymagają wyjścia z domu. To wyraźna wskazówka dla asystentów rodziny: choć podstawowe więzi są obecne, wielu młodym brakuje wspólnych doświadczeń, które tworzą wspomnienia i wzmacniają relację.

Ostatnie pytanie dotyczyło poznania przeszkód w spędzaniu czasu wolnego z rodziną. W tym pytaniu można było wybrać maksymalnie trzy odpowiedzi.

Co przeszkadza we wspólnym spędzaniu większej ilości czasu razem?	Liczba osób
Brak czasu	2
Odmienne zainteresowania	3
Praca rodziców	4
Obowiązki szkolne	5
Posiadanie młodszego rodzeństwa	4
Brak pomysłów na wspólne zajęcia	6
Niewystarczające środki finansowe	3
Inne... (jakie?)	-

Najczęściej wskazywaną przeszkodą jest brak pomysłów na wspólne zajęcia. To może sugerować, że w wielu rodzinach wcale nie chodzi o brak chęci, tylko o brak inspiracji. Gdy nie wiadomo, co robić, czas łatwo rozkłada się na osobne aktywności. To jednocześnie najbardziej konstruktywna bariera – wspólne pomysły potrafią zmienić życie całego domu.

Drugą grupą są odpowiedzi związane z organizacją dnia: obowiązki szkolne oraz praca rodziców. Odpowiedzi pokazują, że w wielu rodzinach brakuje przestrzeni czasowej, którą można zsynchronizować. Cztery osoby jako barierę wskazały posiadanie młodszego rodzeństwa. Najprawdopodobniej może chodzić o rozbieżność potrzeb i brak czasu tylko dla starszych dzieci, bo małe dzieci wymagają więcej uwagi i energii. To typowa trudność w rodzinach wielodzietnych. Odmienne zainteresowania oraz niewystarczające środki finansowe tworzą kolejną grupę. Zainteresowania zmieniają się naturalnie, zwłaszcza gdy dzieci dorastają, a brak pieniędzy może ograniczać wyjścia, wycieczki czy aktywności wymagające dodatkowych kosztów. Najmniej osób wskazało po prostu brak czasu.

Analizując odpowiedzi, można wywnioskować, że największą przeszkodą nie są konflikty czy brak więzi, ale bariery praktyczne – obowiązki, różne potrzeby oraz brak pomysłów na wspólne działania. Większość trudności może wynikać z organizacji i codzienności, a nie z relacyjnych napięć. Z perspektywy pracy asystenta rodziny właśnie te obszary dają największe możliwości wsparcia – od podpowiadania prostych aktywności po naukę planowania wspólnego czasu.

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonych badań pozwalają spojrzeć na czas wolny młodzieży w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny nie tylko jako na prosty zestaw aktywności, lecz jako na ważny wskaźnik funkcjonowania całego systemu rodzinnego. Młodzi badani pokazali, że potrafią wypełniać swój

czas w sposób różnorodny, choć najczęściej wybierają aktywności cyfrowe i towarzyskie. Pozytywnym aspektem jest fakt, że nie zanika potrzeba kontaktu z rodziną. Ankietowani wskazywali zarówno codzienny kontakt, jak i pragnienie, aby częściej robić coś wspólnie. Jednocześnie pojawiły się wyzwania, tj.: brak inspiracji, obowiązki szkolne, praca rodziców czy nierówny rozkład uwagi w rodzinach wielodzietnych.

W tej przestrzeni ujawnia się niezwykle ważna rola asystenta rodziny, jako odpowiedniej osoby, która pomaga rodzinie wrócić do równowagi – uporządkować codzienność, odbudować relacje, edukować i stworzyć warunki, w których wspólne spędzanie czasu staje się możliwe, naturalne i wartościowe.

Choć próba badawcza była niewielka, wyniki pokazują, że młodzież potrzebuje obecności dorosłych. Czas wolny okazuje się tu nie tylko momentem odpoczynku, ale istotną przestrzenią budowania więzi, sprawczości i tożsamości. Dlatego tak ważne jest, aby rodziny, szczególnie te znajdujące się pod opieką asystenta, otrzymywały wsparcie pozwalające im wykorzystać tę przestrzeń jak najlepiej.

Zauważyć należy, że nawet drobne zmiany, takie jak wspólna rozmowa, spacer, gra czy wyjście, potrafią znacząco wpłynąć na jakość relacji rodzinnych i poczucie bezpieczeństwa młodego człowieka.

Bibliografia

- Halicki Z. (1993). *Osiągnięcia szkolne. Encyklopedia pedagogiczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kruszewski K. (2004). *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Dyoniziak R. (1997). *Spółczesność w procesie zmian*. Kraków–Szczecin–Zielona Góra.
- Gaworecki W. (2007). *Turystyka*. Warszawa: PWE.
- Wnuk-Lipiński E. (1972). *Praca i wypoczynek w budzecie czasu*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Dowgird Z., Fąk T., Janicka H., Świerczyńska K. (1978). *Rekreacja fizyczna na wczasach*. Warszawa.
- Czajka S. (1979). *Z problemów czasu wolnego*. Warszawa.
- Wroczyński R. (1974). *Pedagogika społeczna*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Krasiejko I., Cizkowska-Giedziom M. (2024). *Pedagogiczne aspekty pracy asystenta rodziny. Między wsparciem rodziny a ochroną dziecka przed krzywdzeniem*. Warszawa: Difin.
- Prusinowska-Marek A. (2018). Praktyka sądowa stosowania art. 100 § 2 k.r.o. w świetle badań. *Prawo w działaniu. Sprawy cywilne*, 34, s. 189–224.